aglasem.com

FOR RAJASTHAN CLASS 10 PREPARATION

Rajasthan Board 10th Model Paper 2027 Sanskrit

EXAM	YEAR	TYPE	SUBJECT
Rajasthan Class 10	2027	Sample Paper	Sanskrit

माध्यमिक शिक्षा बोर्ड राजस्थान, अजमेर

माध्यमिक स्तर प्रस्तावित प्रश्न–पत्र प्रारूप (Design) सत्र 2026–2027

कक्षा – 10 विषय :– संस्कृत (तृतीय भाषा) समय : सपादहोरात्रयम् पूर्णांक – 80

1. उद्देश्य हेतु अंक भार –

योग्यताएं		उद्देश्य	अंक भार	प्रतिशत
जागरूकता	Awareness	ज्ञान (Knowledge)	20	25.00
		निर्माणात्मक समझ (Understanding of the Construct)	10	12.50
		प्रक्रिया की समझ– (Understanding of the Process)	10	12.50
संवेदनशीलता	Sensitivity	संघर्ष समाधान (Conflict Resolution)	7	8.75
		व्यापक/उदार मानसिकता (Open Mindedness)	6	7.50
		सहयोग/योगदान (Collaboration)	7	8.75
सृजनात्मकता	Creativity	नवाचारी विचार उत्पन्न करना (Generate Innovative Ideas)	6	7.50
		लचीलापन (Flexibility)	2	2.50
		प्रवाहशीलता (Fluency)	2	2.50
		अन्वेषण (Exploration)	4	5.00
		विचारों एवं अवधारणाओं का मिलान (Combining Ideas & Concepts)	6	7.50
		Total	80	100

2 प्रश्नों के प्रकार व अंकभार –

खण्ड.	प्रश्नों का प्रकार	प्रश्नों की संख्या	अंक प्रति प्रश्न	कुल अंक	प्रतिशत (अंको का)	प्रश्न हल करने के लिए संभावित समय मिनटों में
अ	वस्तुनिष्ठ प्रश्न	16	1	16	20	16
ब	अतिलघूत्तरात्मक	6	2	12	15	12
स	लघूत्तरात्मक	8	3	24	30	24
द	दीर्घोत्तरीय एवं स्रोत/प्रकरण/ घटना/चित्र आधारित प्रश्न एवं पत्र लेखन/कहानी लेखन/ई मेल लेखन आदि	4	4	16	20.0	86
	निबन्ध लेखन/लेख आदि	2	6	12	15.0	42
	योग	36		80	100	180
प्रश्न पत्र पढ़ने के लिए निर्धारित समय						15
कुल समय						195

नोटः–प्रश्न पत्र निर्माता न्यूनतम दो केस आधारित (Case Based) प्रश्न अनिवार्य रूप से देवें

3. प्रश्नों के उद्देश्य के आधार पर भारात्मक अनुपात –

योगिताओं/क्षमताएं	जागरूकता Awareness	Sensitivity	Creativity
प्रश्नों की संख्या	19	10	7
प्रतिशत	50	25	25

4. प्रश्नों के काठिन्य स्तर के आधार पर भारात्मक अनुपात –

कठिनाई स्तर	सरल	मध्यम	कठिन
प्रश्नों की संख्या	9	18	9
प्रतिशत	25	50	25

5. ईकाई एवं अध्यायवार अंकभार –

क्र.सं.	पाठ्यक्रम के अनुसार इकाई एवं अध्याय विवरण	पाठ्यक्रम में निर्धारित अंकभार	प्रतिशत
1	अपठितावबोधनम्	8	10%
2	रचनात्मककार्यम्	16	20%
3	अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	24	30%
4	पठितावबोधनम्	32	40%
	योग	**80**	**100**

BSER

मॉडल प्रश्न का पत्र ब्ल्यू प्रिन्ट 2026–2027

कक्षा – 10 विषय :– संस्कृत (तृतीय भाषा) समय. सपादहोरात्रयम् पूर्णांक – 80

क्र.सं.	क्षमताएं	जागरूकता (AWARENESS)												संवेदनशीलता (SENSITIVITY)												रचनात्मकता (CREATIVITY)																								
	उद्देश्य	ज्ञान				निर्माणात्मक समझ				प्रक्रिया की समझ				संघर्ष समाधान				व्यापक/उदार मानसिकता				सहयोग				नवीन विचार				लचीलापन				प्रवाहशीलता				अन्वेषण				अवधारणाओं का मिलान				
	प्रश्नों के प्रकार	वस्तुनिष्ठ	अति लघूत्तरीय	लघूत्तरीय	दीर्घ उत्तरीय	वस्तुनिष्ठ	अति लघूत्तरीय	लघूत्तरीय	दीर्घ उत्तरीय	वस्तुनिष्ठ	अति लघूत्तरीय	लघूत्तरीय	दीर्घ उत्तरीय	वस्तुनिष्ठ	अति लघूत्तरीय	लघूत्तरीय	दीर्घ उत्तरीय	वस्तुनिष्ठ	अति लघूत्तरीय	लघूत्तरीय	दीर्घ उत्तरीय	वस्तुनिष्ठ	अति लघूत्तरीय	लघूत्तरीय	दीर्घ उत्तरीय	वस्तुनिष्ठ	अति लघूत्तरीय	लघूत्तरीय	दीर्घ उत्तरीय	वस्तुनिष्ठ	अति लघूत्तरीय	लघूत्तरीय	दीर्घ उत्तरीय	वस्तुनिष्ठ	अति लघूत्तरीय	लघूत्तरीय	दीर्घ उत्तरीय	वस्तुनिष्ठ	अति लघूत्तरीय	लघूत्तरीय	दीर्घ उत्तरीय	वस्तुनिष्ठ	अति लघूत्तरीय	लघूत्तरीय	दीर्घ उत्तरीय	अंकों का योग
	इकाई / अध्याय																																																	
1	अपठितावबोधनम्(8)						22(2)																																								36*(6)	8
2	रचनात्मककार्यम्(16)			29*(3)								30(3)													34*(4)				35(*6)																	16
3	अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (24)	10(1)		23(3)		14(1)						24(3)				27(3)																			21(2)											13
		11(1)		25(3)		15(1)						26(3)																																		8
		12(1)				16(1)																																								2
		13(1)																																												1
4	पठितावबोधनम् (32)	1(1)	18(2)			5(1)				4(1)							31*(4)		20(2)		32*(4)			28*(3)							17(2)										33*(4)					24
		2(1)	19(2)			6(1)																																								4
		3(1)				7(1)																																								2
						8(1)																																								1
						9(1)																																								1
5																																														
6																																														
7																																														
8																																														
	कॉलम के अंको का योग	7	4	9		8	2			1		9				3	4		2		4			3	4				6		2				2						4				6	
	उद्देश्यानुसार कुल योग	20				10				10				7				6				7				6				2				2				4				6				80
	कुल योग (क्षमताएं)	40												20												20																				80

निर्देश:-	1. (*) आंतरिक विकल्प
	2. कोष्ठक के बाहर दी गई संख्या 'प्रश्न क्रमांक है तथा कोष्ठक के अंदर की संख्या 'अंक' को दर्शाती है
	3. उक्त ब्ल्यू प्रिंट मॉडल प्रश्न पत्र का है जो प्रश्नों के प्रकारों का समझने की सुविधा मात्र के लिए है। मूल परीक्षा के प्रश्न पत्र का ब्ल्यू प्रिंट अलग हो सकता है।

माध्यमिक परीक्षा, 2026-27

आदर्शप्रश्नपत्रम्

विषय:- संस्कृत (तृतीय भाषा)

कक्षा- 10

Sub Code - 71

समय: 03:15 (सपादहोरात्रयम्) पूर्णाङ्का: 80

सामान्यनिर्देशाः

(i) परीक्षार्थिभिः सर्वप्रथमं स्वप्रश्नपत्रस्योपरि नामांकः अनिवार्यतो लेख्यः।
(ii) सर्वे प्रश्ना: अनिवार्याः।
(iii) सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि उत्तरपुस्तिकायामेव लेख्यानि।
(iv) सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतमाध्यमेनैव लेखनीयानि।
(v) येषां प्रश्नानाम् आन्तरिकखण्डाः सन्ति, तेषाम् उत्तराणि एकत्रैव लिखन्तु।

खण्डः (अ) — वस्तुनिष्ठप्रश्नाः

1. शुचिपर्यावरणम् गीतं कुतः संग्रहितोऽस्ति? (1)
   (अ) पंचतंत्रतः (ब) सुधालहरीतः
   (स) गीतगोविंदतः (द) लसलत्तिकातः

2. बालभावात् पशुपतिमस्तके कः विराजते? (1)
   (अ) श्रेष्ठजनः (ब) शिशुजनः
   (स) सुधीजनः (द) वृद्धजनः

3. लव-कुशयोः गुरोः नाम किम्? (1)
   (अ) विश्वामित्रः (ब) वशिष्ठः
   (स) वाल्मीकिः (द) वेदव्यासः

4. के मिलित्वा अन्योन्यसहयोगेन प्रकृतिमातरम् प्रणमन्ति? (1)
   (अ) विद्वज्जनाः (ब) पक्षिणः
   (स) वन्यजीवाः (द) पशवः

5. 'बुद्धिर्बलवती' पाठानुसारेण सर्वदा सर्वकार्येषु बलवती- (1)
   (अ) बुद्धिः (ब) भक्तिः
   (स) शक्तिः (द) प्रकृतिः

BSER

6. मातुः अधिक कृपा कस्मिन् भवति? (1)

(अ) दुर्बले सुते (ब) कनिष्ठे सुते

(स) ज्येष्ठे सुते (द) बलिष्ठे सुते

7. मनुष्याणां महान् रिपुः भवति- (1)

(अ) उद्यमम् (ब) आलस्यम्

(स) सर्वकार्यम् (द) कुलम्

8. अस्मिन् विचित्रे संसारे किञ्चित् अपि नास्ति- (1)

(अ) सार्थकम् (ब) विशिष्टम्

(स) श्रेष्ठम् (द) निरर्थकम्

9. अस्मिन् लोके के एव चक्षुष्मन्तः प्रकीर्तिता? (1)

(अ) विद्वांसः (ब) चिकित्सकाः

(स) अल्पज्ञाः (द) कृषकाः

10. श्चुत्व सन्धेः उदाहरणमस्ति- (1)

(अ) उज्जवलः (ब) सत्कारः

(स) सदाचारः (द) शरत्कालः

11. 'योजकस्तत्र' इत्यस्य सन्धिविच्छेदोऽस्ति- (1)

(अ) योजक+ तत्र (ब) योजकसश्+तत्र

(स) योजकष्+तत्र (द)योजकः+तत्र

12. 'पितृ+आज्ञा' इत्यस्य सन्धिपदं किम्? (1)

(अ) पितराज्ञा (ब) पित्रज्ञा

(स) पित्राज्ञा (द) पिताज्ञा

निर्देशानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत-

13. धनिकः..वस्त्राणि यच्छति। (भिक्षुकं/भिक्षुकाय) (1)

14. छात्राः..प्रति गच्छन्ति। विद्यालयं/ विद्यालयस्य) (1)

15. दैत्येभ्यः हरिः अलम्- अत्र रेखांकितपदे.................विभक्तिः भवति। (पञ्चमी/चतुर्थी) (1)

16. ……………………………………...........चलचित्रं दृश्यते।(सः/तेन) (1)

खण्डः (ब) — अतिलघूत्तरात्मकप्रश्नाः

17. अधोलिखितपद्यांशस्य हिन्दी भाषायाम् सप्रसंगभावार्थं लिखत - (2)

सम्पत्तौ च विपत्तौ च महतामेकरूपता।
उदये सविता रक्तो रक्तश्चास्तमये तथा॥

18. अधोलिखितश्लोकस्य अन्वयं मञ्जुषातः पदानि चित्वा पूरयत- $\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=2$

सेवितव्यो महावृक्षः फलच्छायासमन्वितः।
यदि दैवात् फलं नास्ति छाया केन निवार्यते॥

अन्वयः- फलच्छाया (i) ....महावृक्षः(ii) ....। दैवात् यदि (iii) ....नास्ति (वृक्षस्य) (iv) ....केन निवार्यते।

छाया, फलं, सेवितव्यो, समन्वितः

19. निम्नलिखितयोः वाक्ययोः रेखांकितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत- 1+1= 2

(क) <u>वाष्पयानमाला</u> संधावति वितरन्ति ध्वानम्।

(ख) कृषकः <u>क्षेत्रकर्षणं</u> करोति स्म।

20. भगवान् <u>सहस्त्रदीधितिः</u>। रेखांकितपदस्य पाठप्रसंगानुसारं कोऽर्थः? (पशुपतिः/सूर्यः) 2

21. 'छात्राः पुस्तकं पठन्ति।' इति वाक्यस्य वाच्यपरिवर्तनं कृत्वा लिखत। 2

22. अधोलिखितं गद्याशं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि यथानिर्देशं लिखत। $\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=2$

ग्रामे एकः परिश्रमी कृषकः निवसति। सः प्रतिदिनं प्रातः काले स्वक्षेत्रे गच्छति। तत्र सः परिश्रमेण कार्यं करोति। ग्रामवासिनः तस्य परिश्रमस्य प्रशंसां कुर्वन्ति।

भाषिककार्यम्-

(i) परिश्रमी इति पदस्य विशेष्यपदं किम्?

(ii) सः इति सर्वनामस्य स्थाने संज्ञापदं किम् भविष्यति ?

(iii) 'ग्रामवासिनः तस्य परिश्रमस्य प्रशंसां कुर्वन्ति।' इत्यस्मिन् वाक्ये कर्ता-क्रियापदयोः युग्मं चिनुत।

(iv) 'स्वक्षेत्रे' इति पदे विभक्तिः का अस्ति ?

BSER

खण्डः (स) — लघूत्तरात्मकप्रश्नाः

23. अधोलिखितानां वाक्यानाम् अङ्कानां स्थाने संस्कृतशब्देषु समयलेखनं करणीयम् । 1+1+1= 3

(i) अहं प्रातः काले (6:45)…………………………………देवालयं गच्छामि।
(ii) प्रतिदिनं सायंकाले (7:15) ....बालकाः उद्याने क्रीड़न्ति।
(iii) छात्राः सोमवासरः प्रातः (9:00) .... जयपुरं गमिष्यन्ति ।

24. अधोलिखितानां पदानां विग्रहं / समासं कृत्वा समासस्य नामापि लिखत । 1+1+1= 3

प्रत्येकं, कुत्सितः, पार्वतीपरमेश्वरौ।

25. मञ्जूषायां प्रदत्तैः समुचितैः अव्ययपदैः वाक्यानि पूरयत। 1+1+1= 3

उपरि, बहिः, सर्वत्र, जवेन

(i) ईश्वरः.....................................व्यापकः अस्ति ।
(ii)मन्दिरस्य ....स्वर्णकलशः स्थापितोऽस्ति।
(iii) ग्रामात्..................................एक सुन्दरं उद्यानम् अस्ति।

26. कोष्ठकेषु प्रदत्तैः शब्दैः प्रकृतिप्रत्ययानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत - 1+1+1= 3
(i) प्रकृतेः संरक्षणं सर्वेषां.......................................।(कृ+तव्यत्)
(ii) हरिततरुणां ललितलतानां माला............................(रम्+अनीयर्)
(iii)इत्युक्त्वा……………………………….........तूर्णं व्याघ्रमारी भयङ्करा (धाव्+टाप्)

27. अधोलिखितेषु वाक्येषु अशुद्धि-संशोधनम् कृत्वा लिखत- 1+1+1= 3
(i) वृक्षे उपरि काकः तिष्ठति।
(ii) मृगाः मृगस्य सह अनुव्रजन्ति।
(iii) तस्य मृतशरीरं राजमार्गेण निकषा वर्तते।

28. "सौहार्दं प्रकृतेः शोभा" इति पाठस्य सारं हिन्दीभाषायां लिखत। 3

अथवा

"भूकम्पविभीषिका" इति पाठस्य सारं हिन्दीभाषायां लिखत ।

29. भवान् राजकीय उच्च माध्यमिक विद्यालय जयपुरस्य दशम्याः कक्षायाः छात्रः रमेशः अस्ति। भवान् गतरात्रितः ज्वरपीडितः अस्ति, अतः स्वप्रधानाचार्याय दिनद्वयस्य अवकाशार्थं प्रार्थनापत्रं लिखतु। 3

अथवा

भवान् योगेन्द्रः अस्ति। परीक्षापरिणामस्य विषये स्वपितरं प्रति लिखिते अस्मिन् पत्रे मञ्जूषायाः उचितपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयतु ।

नमोनमः, प्रतिशतं, नवनवति, योगेन्द्रः, चरणस्पर्शः, अभ्यासेन, गाँधी विद्यामन्दिरतः अजमेर

पूज्य पितृमहोदय!

(i)..................................

अतीव हर्षस्य विषयोस्ति यत् मम अर्द्धवार्षिक्याः परीक्षायाः परिणामः आगतः। अहं नवति(ii)..........................अङ्कान् प्राप्तवान्। किन्तु इदं ज्ञात्वा भवान् अपि चिन्तितः भविष्यति यत् गणितविषये अहम् सुष्ठु अङ्कान् प्राप्तुं समर्थः न अभवम्। अद्यतः अहम् अधिकम् अभ्यासं करिष्यामि। आशासे यत् (iii).....................................भवतः आशीर्वादेन च आगामिवार्षिकपरीक्षायाम् अपि (iv)……………............... प्रतिशतं अंकान् प्राप्स्यामि। मातरम् अग्रजम् प्रति अपि मम (v) …………………..........कथनीयः। भवतः पुत्रः (vi).....................................

30. अधोलिखितेषु वाक्येषु केषाञ्चन त्रयाणां वाक्यानां संस्कृतभाषया अनुवादं कुरुत। 1+1+1= 3

(i) मैं भी गाँव जाता हूँ।

(ii) मुझे फल अच्छे लगते हैं।

(iii) कृष्ण के चारों ओर बालक हैं।

(iv) कवियों में कालिदास श्रेष्ठ है।

BSER

खण्डः (द) — दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः

31. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि यथा निर्देश लिखत। $1+2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$

विचित्रा दैवगतिः । तस्यामेव रात्रौ तस्मिन् गृहे कश्चन चौरः गृहाभ्यन्तरं प्रविष्टः। तत्र निहितामेकां मञ्जूषां आदाय पलायितः । चौरस्य पादध्वनिना प्रबुद्धोऽतिथिः चौरशङ्कया तमन्वधावत् अगृह्णात्, परं विचित्रमघटत । चौरः एव उच्चैः क्रोशितुमारभत 'चौरोऽयं चौरोऽयम्' इति । तस्य तारस्वरेण प्रबुद्धाः ग्रामवासिनः स्वगृहाद् निष्क्रम्य तत्रागच्छन् वराकमतिथिमेव च चौरं मत्वाऽभर्त्सयन् । यद्यपि ग्रामस्य आरक्षी एव चौरः आसीत्। तत्क्षणमेव रक्षापुरुषः तम् अतिथिं चौरोऽयम् इति प्रस्थाप्य कारागृहे प्राक्षिपत्।

(क) एकपदेन उत्तरत-

(i) ग्रामवासिनः कम् चौरं मत्वाऽभर्त्सयन् ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(i) चौर: उच्चैः क्रोशितुं किम् आरभत् ?

(ग) भाषिककार्यम्-

(i) “विचित्रा दैवगतिः” अत्र विशेषणपदं लिखत।

(ii) "ग्रामवासिनः स्वगृहात् निष्क्रम्य तत्रागच्छन् " इति क्रियापदस्य कर्तृपदं लिखत।

अथवा

अस्ति देउलाख्यो ग्रामः। तत्र राजसिंह: नाम राजपुत्रः वसति स्म। एकदा केनापि आवश्यककार्येण तस्य भार्या बुद्धिमती पुत्रद्वयोपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता । मार्गे गहनकानने सा एकं व्याघ्रं ददर्श । सा व्याघ्रमागच्छन्तं दृष्ट्वा धाष्ट्र्यता पुत्रौ चपेटया प्रहृत्य जगाद - "कथमेकैकशो व्याघ्रभक्षणाय कलहं कुरुथ:? अयमेकस्तावद्विभाज्य भुज्यताम्। पश्चाद् अन्यो द्वितीयः कश्चिल्लक्ष्यते।"

(क) एकपदेन उत्तरत-

(i) राजसिंहः कुत्र वसति स्म ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(i) राजसिंहस्य भार्या आवश्यककार्येण कुत्र चलिता ?

(ग) भाषिककार्यम् -

(i) तस्य भार्या पितुर्गृहं प्रति चलिता' अत्र तस्य' इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम् ?

(ii) ‘ददर्श’ इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?

BSER

32. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि यशानिर्देशं लिखत। $1+2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$

वायुमण्डलं भृशं दूषितं न हि निर्मलं जलम् ।
कुत्सितवस्तुमिश्रितं भक्ष्यं समलं धरातलम् ।।
करणीयं बहिरन्तर्जगति तु बहु शुद्धिकरणम् ।

(क) एकपदेन उत्तरत -

(i) किं भृशं दूषितम् ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(ii) बहिरन्तर्जगति तु किं करणीयम ?

(ग) भाषिककार्यम -

(i) धरातलम्' इत्यस्य पदस्य पद्यांशे विशेषणपदं किम अस्ति?

(ii) निर्मलम्' इत्यस्य पदस्य पद्यांशे विशेष्यपदं किम्?

अथवा

अमन्त्रमक्षरं नास्ति, नास्ति मूलमनौषधम्।
अयोग्यः पुरुषः नास्ति योजकस्तत्र दुर्लभः।।

(क) एकपदेन उत्तरत-

(i) अनौषधम् किम् नास्ति ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(i) कोऽपि पुरुषः कीदृशः नास्ति ?

(ग) भाषिककार्यम् -

(i) अयोग्यः' इति विशेषणस्य विशेष्यपदं किम् ?

(ii) अक्षरम्' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम् ?

33. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्ननानाम् उत्तराणि यथानिर्देशं लिखत। $1+2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$

विदूषकः - (जनान्तिकम्) अहं पुनः पृच्छामि। (प्रकाशम्) किं नामधेया भुवयोर्जननी ?
लवः- तस्या: द्वे नामनी।
विदूषकः - कथमिव?
लवः - तपोवनवासिनो देवीति नाम्नाह्वयन्ति, भगवान् वाल्मीकि-र्वधूरिति ।
रामः- अपि च इतस्तावद् वयस्य मुहुर्तमात्रम् ।
विदूषकः- (उपसृत्य) आज्ञापयतु भवान् !
रामः- अपि कुमारयोरनयोरस्माकं च सर्वथा समरूपः कुटुम्बवृत्तान्तः?

(क) एकपदेन उत्तरत -

(i) कस्याः द्वे नामनी ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(i) केषां सर्वथा समरूपः कुटुम्बवृतान्तः?

(ग) भाषिककार्यम -

(i) अहं पुनः पृच्छामि।' अस्मिन् वाक्ये 'अहम' इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम् ?

(ii) नाट्यांशे 'आह्वयन्ति' इति क्रियायाः कर्तृपदं किम् ?

अथवा

BSER

काकः - रे परभृत्! अहं यदि तव संततिं न पालयामि तर्हि कुत्र स्युः पिकाः? अतः अहम् एव करुणापरः पक्षिसम्राट् काकः।

गजः - समीपतः एवागच्छन् अरे! अरे ! सर्वां वार्तां श्रृण्वन्नेवाहम् अत्रागच्छम् । अहं विशालकायः, बलशाली, पराक्रमी च। सिंहः वा स्यात् अथवा अन्य: कोऽपि। वन्यपशून् तु तुदन्तं स्वशुण्डेन पोथयित्वा मारयिष्यामि। किमन्यः को एतादृशः पराक्रमी। अतः अहमेव योग्यः वनराजपदाय ।

वानरः - अरे! अरे! एवं वा (शीघ्रमेव गजस्यापि पुच्छं विधूय वृक्षोपरि आरोहति।)

(क) एकपदेन उत्तरत -

(i) काकः कस्य सन्ततिं पालयति ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

(i) गजः कम् स्वशुण्डेन पोथयित्वा मारयिष्यति ?

(ग) भाषिककार्यम् -

(i) 'अहम् एव करुणापरः।' अत्र अहम् सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम्?

(ii) 'आगच्छम्' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?

34. अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया संस्कृतेन अष्टवाक्यानि लिखत।

$$\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$$

[उपवनम्, पुष्पाणि, नारी, सूर्यः, खगाः, आकाशे, राजमार्गः, भ्रमन्ति]

अथवा

मञ्जूषायाः उपयुक्तानि पदानि चित्वा पितापुत्रयो: मध्ये योगदिवसविषये संवादं पुरयतु-

कुर्वन्ति, आगच्छ, जूनमासस्य, कार्यक्रमाः, शक्नोमि, अस्माकम, योगदिवसे, अन्तराष्ट्रिययोगदिवसः

पुत्रः - भो पित!...21 दिनाङ्के कः दिवस : भवति ?

पिता- अरे ! तस्मिन् दिने तु...भवति।

पुत्रः - योगदिवसे के……………………………………………..........भवन्ति?

पिता- …………………………..........विश्वेजना: प्राणायामं व्यायामं च कुर्वन्ति।

पुत्र :- योगेन..स्वास्थ्यं सम्यक् भवति वा?

पिताः - आम्। ये योगं...ते रुग्णाः न भवन्ति?

पुत्रः- तर्हि अहम् अपि योगं कर्तुं...वा?

पिताः - किमर्थ न…………………………………........आवां योगं करवाव।

35. अधोलिखितानि वाक्यानि क्रमरहितानि सन्ति। यथा क्रमसंयोजनं कृत्वा पुनः लिखतु। 1+1+1+1+1+1= 6

(i) बकः कलशात् चञ्च्वा क्षीरोदनं खादति।

(ii) बकः केवलं क्षीरोदनं पश्यति।

(iii) श्रृगालः च केवलम् ईर्ष्यया पश्यति।

(iv) कुटिलस्वभावः श्रृगालः स्थाल्यां बकाय क्षीरोदनं यच्छति।

(v) एकस्मिन् वने श्रृगाल: बक: च निवसतः स्म।

(vi) बकस्य निमन्त्रेण श्रृगाल: प्रसन्नः अभवत्।

अथवा

मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां प्रयोगेण 'स्वस्थजीवनम्' इति विषये एकं अनुच्छेदं (षड्-वाक्यात्मकम्) संस्कृतभाषायां लिखत।

प्रतिदिनम्, सूर्योदयः, संतुलितः आहारः, नियमित, व्यायामः, स्वास्थ्यवर्धकः, प्राक्

BSER

36. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा एतदाधारितं प्रश्नानाम् उत्तराणि यथानिर्देशं लिखत। 1+2+1+1+1= 6

परेषां उपकारः परोपकर: उच्यते। "सर्व : स्वार्थं समीहते" इत्यपि कस्यचित् कवेः उक्तिः अस्ति। स्वार्थाय सर्वेऽपि प्राणिनःजीवन्ति। किन्तु यस्य जीवनम् अन्येभ्यः अस्ति, अपरेषां प्राणिनाम् सुखाय यः प्रयतते, कष्टं सहते च वस्तुतः तस्यैव जीवनं सार्थकम् अस्ति। पश्य, गावः अन्येभ्यः दुग्धं प्रयच्छन्ति, अतः जनाः "माता" इति वदन्ति। नदी अपि स्वजलं स्वयं न पिबति, अन्येषां प्राणिनां कृते ददाति। मेघान् पश्यत।स्वजलं सर्वेभ्यः वितरन्ति। पुष्पाणि सर्वेभ्यः सुगन्धं वितरन्ति। वृक्षाः फलानि प्रयच्छन्ति। मातृसमा उपकारिणी का विद्यते जगति? अतः स्वार्थं विहाय अन्येभ्यः जीवनमेव वरम्।

(क) एकपदेन उत्तरत-

(i) सर्वे किं समीहन्ते?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(i) कः परोपकारः कथ्यते ?

(ग) अस्य गद्यांशस्य समुचित शीर्षकं लिखत।

(घ) भाषिककार्यम -

(i) गावः' इति कर्तृपदं किमस्ति ?

(ii) निरर्थकम् इत्यस्य गद्यांशे विलोमपदं किमस्ति ?

अथवा

मानव-जीवने श्रमस्य महत्वं सर्वजना: जानन्ति। मानवः श्रममाश्रित्यैव सुखसमृद्धिं प्राप्नोति। जनः सुखं वाञ्छति, मनोरथं पूरयितुमभिलषति, जीवने समुन्नतिं कांक्षते, तत्सर्वस्य साधनं श्रममेव वर्तते। श्रम एव मानवस्य स्वाभिमानं शारीरिक-शक्तिं च प्रसारयति, सर्वेषु कार्येषु तस्य दक्षतामापादयति। अतएव श्रमेणैव सर्वत्र साफल्यं मिलति।

जनैः सदा सः श्रमः कर्तव्यः यतः सम्पत्तेरूद्भवो भवति, यतोहि व्यर्थं परिश्रमं कुर्वन् नरः पापभाक् भवति। प्रज्ञाः तुर्येऽपि वयसि परमं श्रमं न त्यजेयुः। यस्मिन् देशे जनाः पूर्णश्रमपरायणाः भवन्ति, तत्र वसुन्धराः धनैर्धान्यैः पूर्णा विराजते। धिषणा श्रमसंयोग: सर्वकायेषु सिद्धिदः भवति। अश्रमा धिषणा व्यर्था भवति तथा च अधिषणः श्रम: व्यर्थः भवति। अतएव स्वस्य लोकस्य चोन्नतये सदैव श्रमः कर्तव्यः।

(क) एकपदेन उत्तरत -

(i) मानवजीवने कस्य महत्त्वं सर्वे जनाः जानन्ति?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(i) कः सर्वकार्येषु सिद्धिदः भवति?

(ग) अस्य गद्यांशस्य समुचितं शीर्षक लिखत।

(घ) भाषिककार्यम्-

(i) 'त्यजेयुः' इति क्रियापदस्य गद्यांशे कर्तृपदं किमस्ति?

(ii) 'पृथ्वी' इत्यस्य गद्यांशात् पर्यायपदं चित्वा लिखत।

माध्यमिक परीक्षा, 2026-27

आदर्शप्रश्नपत्रम्

विषय:- संस्कृत (तृतीय भाषा)

कक्षा- 10

Sub Code - 71

समय: 03:15 (सपादहोरात्रयम्) पूर्णाङ्काः 80

उत्तरावलि:

प्रश्न संख्या	अपेक्षित-उत्तरम्	मूल्यांकन मापदण्ड(रूब्रिक्स
1	(द) लसलत्तिकातः	1
2	(ब) शिशुजनः	1
3	(स) वाल्मीकिः	1
4	(स) वन्यजीवाः	1
5	(अ) बुद्धिः	1
6	(अ) दुर्बले सुते	1
7	(ब) आलस्यम्	1
8	(द) निरर्थकम्	1
9	(अ) विद्वांसः	1
10	(अ) उज्ज्वलः	1
11	(द) योजक:+तत्र	1
12	(स) पित्राज्ञा	1
13	भिक्षुकः	1
14	विद्यालयं	1
15	चतुर्थी	1
16	तेन	1
17	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	2
18	अन्वयं - पाठ्यपुस्तकानुसारम्	$\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=2$
19	प्रश्ननिर्माणं पाठ्यपुस्तकानुसारम्	1+1= 2
20	शब्दार्थचयनं पाठ्यपुस्तकानुसारम्	2
21	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	2
22	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	$\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=2$
23	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	1+1+1= 3
24	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	1+1+1= 3
25	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	1+1+1= 3
26	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	1+1+1= 3
27	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	1+1+1= 3

BSER

28	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	3
29	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	3
30	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	1+1+1= 3
31	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	$1+2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$
32	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	$1+2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$
33	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	$1+2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$
34	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	$\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=4$
35	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	1+1+1+1+1+1= 6
36	पाठ्यपुस्तकानुसारम्	1+2+1+1+1= 6
		36 (80)

BSER